

Kaput nyitni Isten nagy történetébe

Református gyermekkép, a gyermekkor szerepe a felnőtté válás folyamatában református teológiai megközelítésben

■ THOMA LÁSZLÓ RÓBERT

Budapest-Gazdagréti Református Egyházközség
református lelkész, vallásanár, pszichodráma-
és bibliodráma-vezető
E-mail: laszlo.thoma@gref.hu

DOI: 10.61894/LP.2025.100.3.2

- **Vajon létezik-e sajátosan református gyermekkép, amely markánsan megkülönböztethető a többi keresztény felekezet gyermekekről alkotott elgondolásaitól? Hogy látják a református oktatást meghatározó kerettantervek a gyermeket, s hogyan lehet igazán kapcsolódni a gyermekek világához? Melyek a református intézményes gyermekvédelem sajátos hangsúlyai, mit lehet tenni a látóterünkbe került gyermekek egészséges testi-lelki fejlődésének segítéseért?**

Kulcsszavak: református gyermekkép / kerettanterv / narratív identitás / nagy történet / gyermekvédelem

Bár a hittartalmakra, hitvallásokra vonatkozóan a felekezeti különbségek észrevehetőek a különféle keresztény közösségekben, oktatási intézményekben, bizonyára mind egyetértenek abban, hogy a gyermek érték, a gyermek ajándék, Istentől kapott kincs. Az elvek szintjén ez igaz lehet a legtöbb humanista, demokratikus elvek szerint működő társadalomban is. Különbségek a történelmi sajátosságokból és az egyes felekezetek fejlődési jellegzetességeiből adódhatnak. Ebben a tanulmányban azt vizsgáljuk, hogy miként formálódott a református gyermekkép, milyen gyermekképpel számolnak a hatályban lévő kerettantervek, hogyan lehet kapcsolódni a gyermekek világához az evangéliummal, és melyek a református gyermekvédelmi rendszer sajátosságai.

Református gyermekkép

A református gyermekképet alapvetően meghatározza a Szentírásban található általános hozzáállás a gyermek értékére vonatkozóan.¹ Jézus gyermekszeretete és odafigyelése a leginkább periférián lévő, sokszor kevésbé megbecsült kicsinyekre irányul.² Szabóné László Lilla doktori disszertációjában gyönyörűen összefoglalja a bibliai alapok közül azokat, amelyek református szemmel különösen is fontosak:

„1. A Biblia tanítása szerint a *gyermek Isten ajándéka, akit a szülei és az őt körülvevő felnőttekre bízott testi, lelki és szellemi értelemben egyaránt*. A felnőtteknek kell tanítani és vezetni a gyermekeket a hitbeli dolgokban, és nekik kell Jézushoz vinniük, hogy részesüljenek áldásaiban. A szülők, felnőttek felelőssége kiterjed a gyermekek teológiai aktivitására is.

¹ „Bizony, az Úr ajándéka a gyermek, az anyaméh gyümölcse jutalom.” (Zsolt 127,3)

² „De Jézus ezt mondta: Engedjétek e kisgyermeket, és ne akadályozzátok őket, hogy hozzám jöjjenek, mert ilyeneké a mennyek országa.” (Mt 19,14)

2. A Szentírásban azt látjuk, hogy bár Isten népe a környező népekhez viszonyítva pozitív módon viszonyult a gyermekekhez, a gyermekek helyzetét mégis befolyásolta a kor patriarchális gondolkodása.

3. Jézus a gyermekeket egyrészt *Isten országához tartozónak vallja*. Nem azért, mert valamilyen különleges adottságuk lenne (gyermeki ártatlanság, büntelenség, nekik külön ajándékozott kijelentés), hanem mert az Atya őket is, nemtől és kortól függetlenül meg tudja szólítani és meg tudja ajándékozni szabadításával és kegyelmével. Ebből az következik, hogy a Szentírás nem az értelemhez köti a hitet, az Isten kegyelmében és szabadításában való részesedést, hanem egyedül Isten szuverén tettehez.

4. Másrészt Jézus *az Isten országába jutás modelljeként beszél* a gyermekekről. Ugyancsak nem azért, mert valamilyen különleges képességük lenne erre, hanem a korosztályos létmódjukból adódóan. A gyermek nyitott, befogadó, ráhagyatkozó.

5. Jézus példaként állítja a gyermekek nyitottságát a felnőttek elé. Ezt a nyitottságot tapasztalhatjuk a gyermekek teológiai aktivitásában is, amibe a felnőttek bekapcsolódhatnak, és ezáltal közösen kereshetnek válaszokat a hit kérdéseire, és közösen részesülhetnek Isten országának igazságaiban.” (SZABÓNÉ 2015, 21–22. o.)

Ha református gyermekképről beszélünk, meg kell kérdeznünk, miként látja ezt a kérdést Kálvin (uo.). Az *Institutió*ban azt hangsúlyozza, hogy a nevelés első fóruma a család, a szülők feladata a gyermekeket Isten félelmében és tiszteletében nevelni. A vallástanítás az egyház feladata, de ezt a szülőkkel együtt tudja csak teljesen elvégezni. A családi istentiszteletek megtartásáért ők a felelősök, a gyermekeket meg kell ismertetni a hitvallásokkal, énekekkel is. A gyülekezet úgy gyakorolja felelősségét ebben, hogy családlátogatás alkalmával győződik meg arról, a szülők valóban szívükön viselik-e gyermekeik vallásos nevelését. Kálvin számára a nevelésben fontos a szigor, de ez nem jelent durvaságot. A tanítás elsődleges útja a példaadás, ezért a felnőttek felelősége különösen nagy. Az iskolai közegben végzett vallástanítás fókuszában ugyanaz állt, mint a családi és gyülekezeti nevelésben: a személyes kegyesség kialakulásának segítése (IMRE 1912, 46–79. o.) A reformáció idején a gyermekekkel való foglalkozás kiemelt területe volt a vallásos nevelés, a reformáció fontos vívmányait, lelki kincseit létfontosságú volt átadni a következő nemzedéknek.

A református gyermekképre különösen is hatottak a 20. századi valláspedagógusok, akik a gyermek vallási fejlődését vizsgálták, keresve, hogyan adható át az evangélium a számukra. Mára ezek a megközelítések több ponton meghaladták a múltat, árnyaltabban láthatjuk a gyermek vallási fejlődését, mégis fontos ismerni megközelítéseiket a református gyermekkép relációjában.

Imre Lajos kiemeli, hogy a vallás egyetemes szellemi jelenség, amely a szellemi élet három nagy területén, az értelmi, érzelmi és cselekvési szinten is megjelenik. Mindhárom terület megtalálható az emberi fejlődés életkorilag meghatározott szakaszainál. A gyermekkorban az *értelmi fejlődés* első szakasza az *érzéki tendenciák* kora, amikor a vallás tartalmát meseszerű elképzelések adják. Benyomások formálják a képzelet világát, az ösztönök nagy szerephez jutnak a vallásos gondolatok formálódásában. Az ártatlanság kisgyermeki időszaka hosszú átmenettel kapcsolódik a következő szakaszhoz. Ebben az átmenetben a tárgyak megszemélyesítése és a meseszerű határtalanság egyre behatároltabb és konkrétabb lesz. A megértés a halál, a mulandóság, a végesség megértésével csiszolódik, az idilli, álomszerű elképzelések a valóságról egyre reálisabbá válnak. A második szakasz az *értelmi tendencia* kora, amely tizenhárom-tizennégy éves korra tehető. A fejlődő értelem eljut oda, hogy a világot egységesnek fogja föl, kezdi megérteni a fogalmakat, a tények általános voltát. Megérti az okozati összefüggéseket, a célokat, amelyek a világ működésében jelen vannak. A harmadik szakasz (amely az ifjúkorra tehető) az *önértékű vallásosság* foka, amikor az én túllép a fantázia világán, a fo-

kozott realizmuson, és eljut egy esztétikai szemléletmódra. Az ember akkor jut el a lényegig, amikor Isten szentségével találkozik. Isten örök szentsége, igazsága mint állandó érték hozza a legfőbb esztétikai érték megszületését az emberben: önmagunk megértését, elfogadását és szeretetét (uo. 46–61. o.).

Az *érzelmi fejlődés* leírása során abból indul ki Imre Lajos, hogy a gyermek nem születik vallásos érzésekkel, hanem a meglévő érzéseire kapcsolódóan alakul ki a vallásos érzés, a meglévő érzésekben manifesztálódik a vallásosság egy-egy fejlődési foka. Az *első szakaszban* a gyermek életösztönei mentén fejlődnek érzései. Az érzésvilág két szélsősége: az öröm, a beteljesedettség, a biztonság és a félelem, a hiány jelenti a vallás érzelmi dimenzióját. A primitív törzsek vallásaiban előfordul ennek a két érzéscsoportnak a jelenléte. A vallás azonban nem maradhat ezen a szinten. A *második szakaszban* az értelmi fejlődéssel párhuzamosan megjelenik a világról alkotott kép tisztulása és így egyre inkább a szeretet uralmának jelentősége. A vallásos érzés a szeretet uralmába, hatalmába vetett bizonyosságban ölt testet. A szeretet válik a legmeghatározóbb erővé, amely összefoghat mindent. Itt jegyzi meg Imre Lajos, hogy a megtérés is ezen az érzelmi fejlettségi szinten történik meg, amelynek intellektuális (belátás) és erkölcsi (bűntudat) indítékai is lehetnek. A *harmadik szint* a nemességi értékelés, amikor az ember előtt kibontakozik a világ, s felismeri saját szellemiségének örökké való értékét, valamint a világ örök értékét. Mindkettő centruma saját ideális szelleme, hiszen saját maga az örök értékek hordozója. A szentség és az üdvösség fogalmának átértékelése e szakasz sajátja (uo. 61–73. o.).

A vallás *cselekvési oldalában* való fejlődés az ember akarati funkciójának leírásaként szerepel. Ennek *első szakaszában* a reflexeké a főszerep, majd a játék, az utánzás, a hagyományok átvétele határozza meg a vallásos cselekvést. A *második szakaszban* (párhuzamosan az értelmi és érzelmi fejlődés második szakaszával) a vallásos formalizmus korszakát éli a gyermek, amikor a kötelesség mint külső parancs a cselekvés mozgatója. Ennek a fejlődési szakasznak a végén jut krízisbe a fiatal, mert újra és újra megélheti a cselekvésre való képtelenségét, a külső törvényeknek, szabályoknak, kötelességeknek nem tud teljesen megfelelni. Ebből a helyzetből egyedül az öntudat ösztönének erősítése mutat kiutat. Egyedül az öntudat az, ami képessé teszi a fiatalot, hogy felülemelkedjen ösztönein, és saját értékének tudatára ébredjen attól függetlenül, hogy tettei megfelelnek-e a kötelesség külső elvárásainak. Ha ez kialakul, megerősödik benne, akkor lép a *harmadik szakaszba*, az észrendencia korába, amikor legfőbb jellemvonása öntudatából fakadó szabadsága. Ez a szabadság az öntudatából fakadó korlátlan szabadságot jelenti nemcsak arra, hogy külső kötelességeknek feleljen meg, hanem arra is, hogy szabadon éljen a magasabb rendű erkölcsi elvek szerint valóban erkölcsös életet (uo. 73–79. o.).

Makkai Sándor számára a gyermekek felé a legfontosabb feladatunk, hogy elsegítsük őket az önnevelés szükségének felismeréséig, és támogassuk őket annak gyakorlásában. A személyiség ugyanis ideál, örökké tökéletesedő valóság. Szüksége van tehát önmaga tökéletesítésére, az önnevelésre. Az önnevelés során az ember maga ismeri fel az elérendő ideált, és át is képes adni magát az ideál nevelő hatalmának. A nevelés alanya és tárgya itt már egy, a növendék és a tanuló ugyanaz a személy (MAKKAI 1912, 102. o.).

Makkai munkássága során, személyes formálódása révén teológiai álláspontja is változott. A barthi teológiai hatások mellett a magyar református sajátosságok is megjelennek valláspedagógiájában. A vallás lényegének vizsgálata kapcsán kiemeli, hogy a kálvinizmus vallás. A kálvinizmus lelke pedig a vallásos tapasztalat sajátos ténye. A kálvinizmus maga az igaz kereszténység megnyilvánulása: Isten szuverenitásának, uralmának hirdetése az egyén, a kultúra és a nemzet élete felett. Önmagában a racionalizmus és a liberalizmus is romboló módon hatott a kálvinizmusra, ezért szükség van a kálvinizmus belső, igazi forrásához való visszatérésre. Ez a bűnös embernek a kegyelmes Istennel való megrendítő

találkozását jelenti. Valós bűnismeretre, bűnbánatra és a Krisztusban nyert megbocsátás és üdvösség hit által történő elfogadására van szükség. Ez a felismerés és az Istennel való valódi találkozás a cselekedetekből ismerhető meg: a szent élet cselekedeteiben. Ezek jelenhetnek meg a család, a nemzet, az egész emberiség történetében, és lehetnek hatással a kultúrára, az egész világra (MAKKAI 1925, 3–7. o.).

Karácsony Sándor megközelítésében a gyermek vallását meghatározza, hogy a mesében, a játékban él. „A kisiskolás gyermek már a mítoszok, a munka, a verseny, a formák világában él. [...] Éppen ezért nem tartja helyénvalónak, hogy a legtöbb szülő és nevelő már kisgyermekkorban erőlteti a vallás gyakorlását és hajszolja a gyermek vallásos élményeit. [...] A felnőtt akkor tölti be jól a küldetését, ha a gyermek számára minden korszakában azzá lesz, akire szüksége van. [...] A tanításban nagy jelentőséget tulajdonít a gyermeki kíváncsiságnak és a tanulók kérdéseinek. [...] A tanítás kiindulópontja a gyermekben még megtalálható alapvető kíváncsiság kell legyen. A gyermeknek kérdései vannak a világról, amelyekkel a tanárhoz fordul, ezzel elismeri a tanár tapasztalatát, tudását és elhivatottságát.” (SZABÓNÉ 2015, 53. o.)

Gyököcssy Endre ugyancsak a gyermek nevelésének családba ágyazottságát hangsúlyozza, a gyülekezetnek és a vallásoktatásnak is a családot kell támogatnia ebben.

Németh Dávid pasztorálintropológiai művében is a család kiemelt jelentőségéről beszél. A családba beleszülető gyermeknek leginkább a következőkre van szüksége (NÉMETH 2012, 157–169. o.):

- megbízható gondoskodásra,
- etikai orientálásra,
- identitásformálásra,
- világszemlélet-formálásra (kritikus helyzetekben, a „miért?” kérdésekre adott válaszokra).

E rövid áttekintés alapján úgy gondolom, hogy református szemszögből a gyermekképből fakadó hangsúlyok a református hitvallások megismerésére, továbbadására esnek, és egy olyan biblikus szülői/tanítói szerep felvállalását teszik szükségessé, amely általánosan fontos lehet mindenki számára, aki Isten igéjére alapozva szeretne törődni a rábízott gyermekekkel. Hitünk szerint kulcsfontosságú, hogy a gyermekek hallják az evangéliumot életkoruknak megfelelő módon, s közben lássanak olyan hiteles, hitvalló keresztény felnőtteket, akik által példát kaphatnak arról, mit jelent a valódi, hiteles Krisztus-követés.

Kerettantervek

Témánk kapcsán fontos lehet ismerni a jelenleg is hatályos kerettantervi követelményeket: Református intézményi keretben melyek a prioritások? Mi ragadható meg a református gyermekképből az intézményes pedagógiai munkát alapvetően meghatározó dokumentumainkban?

Óvodai alapprogram

A református óvodai alapprogramban a léggör különösen hangsúlyos. A közeg hordozhatja azokat a jellegzetességeket, amelyektől református lehet. A felelősség tehát a felnőttek, a pedagógusok és szülők református hitvallásosságán, hitbeli meggyőződésén van (KÖVÉR–PAPP–VÁRADI 1998, 6–21. o.). Ha részletesen áttekintjük az óvodai alapprogramot, általános óvodai nevelési elvekkel találkozhatunk. Ezekhez

kapcsolnak bibliai igehelyeket, amelyek használata eléggé esetleges. Az áhítatok, lelki alkalmak a viselkedésszabályozás szintjén jelennek meg: az ezekhez való kapcsolódás elsősorban közösségi célt szolgál.

A felnőttek „szemével” ír arról, milyen a református nevelés (pl. a természethez való kapcsolódásról, a teremtett világ valóságáról). A cél a pedagógus tanítása, felkészítése. Úgy tűnik, ez a záloga a keresztyén nevelésnek. Nem olvashatunk benne a szülőkkel való együttműködés fontosságáról, sem arról, vajon a gyerekek mit érzékelnek abból, hogy mit jelent reformátusnak lenni vagy református óvodába járni.

Általános iskolai kerettanterv

Az általános iskolai kerettantervünk nem beszél a gyermekről, ámde sokat foglalkozik az időkeret, témák, strukturálás, bemeneti/kimeneti követelmények, célok, alapelvek kérdéseivel. Célcsoportként tekint rájuk: „A gyermekekre a Szentírás tanítása szerint, mint Isten ajándékaira tekint. Teremtettségi mivoltuknál fogva természetesen tartoznak bele abba a közösségbe, amelybe Jézus Krisztus hívja tanítványait. Korosztályi adottságaiknál fogva még nem képesek a tudatosan, teljes felelősséggel meghozott döntések felvállalására, ezért a keresztség sákramentumához kapcsolódva őket tanítani és nevelni kell. A katechézisben kiemelten kell figyelembe venni a gyermekek tipikus és egyéni életkori és fejlődési sajátosságait. Az 1–8. osztályos tanulók fejlődéslelektana és vallási szocializációja több belső egységet különböztet meg.” (JAKAB-SZÁSZI 2012, 13. o.)

Az általános keresztyén elvek ismeretén belül valójában a gyermek az oktatás tárgya lesz: megismerése, leírása pszichológiai sajátosságok figyelembevételét jelenti. A gyermek a vizsgálat központjában van: meg kell érteni a működését, hogy boldogulni lehessen vele. Itt sem kapunk több segítséget ahhoz, hogy a gyermekek szemszögéből mitől lesz református egy iskola, egy intézmény a külsőségeken, szokásokon kívül.

Középiszkola

A kapcsolódó valláspedagógiai részek javarészt általános pedagógiai elveket tartalmaznak. A missziói rész általános missziói elveket tartalmaz (a tanulók „kis felnőttek”), és ebben a korosztályban már tényleg a leendő potenciális egyháztagok vannak a szakemberek szeme előtt.³ A konfirmáció ebben a korosztályban történik, s úgy tűnik, még mindig a harminc-negyven évvel ezelőtti állapotokkal számolunk. Ma egy középiszkolás fiatal még korántsem tud életre szóló döntések mellett elköteleződni. Serdülőkkora sem a korábbi évtizedekben megszokottak szerint alakul.

A református gyermekképp lényegének megragadását abban látom, hogy a gyermekeket segítjük abban, hogy felismerjék: részei Isten nagy történetének, amely már jóval születésük előtt elkezdődött. Isten számol velük, fontosak neki, és feladatuk, küldetésük van ebben a világban. Ahhoz, hogy ezt az üzenetet képesek legyünk átadni, kapcsolódnunk kell a gyermekek valóságértelmezéséhez, értenünk kell, ők milyen narratívában élhetnek.

³ A református hit- és erkölcs tanterv helyi tanterve 9–12. évfolyam, 2016, 1–2. o.

Milyen narratívában, milyen történetben van a gyermek?⁴

Az identitás narratív,⁵ az egyén számára a valóság belső konstrukciója, illetve rekonstrukciója által formálódik. A narratíva gyermekkorban olyan elemekből áll össze, amelyek a családi, közösségi narratíva részei. A posztmodern korban nem egymásra épülő, pontosan meghatározható szakaszok követik egymást (mint a modern kori fejlődésmodelleknél láthatjuk), hanem egymástól eltérő életciklusokban és fejlődési utakban kell szemlélni az embert. A gyermekeket is ez határozza meg: akik bejárják saját útjukat a kételkedés, a dialógusokban előkerülő válaszkeresések során, azok jutnak előre a saját válaszok megtalálása által.

A gyermekek belső narratíváit még nagyban meghatározzák a felnőttek, így a válaszkeresés gyakran a felnőttek válaszáinak átvételét jelenti.

Izgalmas, hogy a napjainkban felcseperedő gyermekek már egy posztmodern utáni időszakban nőnek fel, ezt metamodernnek lehet nevezni. A metamodern kezdete időben az ezredfordulóhoz, eseményben pedig az internet széles körű elterjedéséhez köthető. Egy új érzésvilág, narratíva, világszemlélet, valóságfelfogás, amely a hagyomány és az innováció legjobbait ötvözi. A metamodern az egymással ellentétesnek tűnő eszmék, hagyományok és a jövő forradalmi változásai között oszcillál. Az irónia, az őszinteség, a tudás és a hit egyszerre van jelen benne (HILL–MACKAY 2021, 220. o.). Nem tekinthető ugyanakkor a modern és a posztmodern egyszerű szintézisének, mert alapvetően narratív: a metamodern identitás is egy sajátos narratív identitás lesz. A posztmodern narratív identitáshoz képest a különbség, hogy a metamodernben az identitás a fizikai és a virtuális valóság együttes jelenlétével formálódik, annak tereiben szerzett élmények, szocializációs hatások együtt formálják az egyént.

A metamodern szemlélet egyik fő jellemzője az úgynevezett tájékozott naivitás. A modern biztos kereteivel és általánosan elfogadott igazságaival és a posztmodern mindent megkérdőjelező cinizmusával szemben a metamodern esélyt ad, és bizalmat ébreszt a megismerés folyamatában (ebben az értelemben naiv), de önmaga személyesen akar tájékozódni. Így egyéni metamodern narratívák alakulnak ki, amelyekben az egyén a saját identitását folyamatosan alakítja, formálja úgy, hogy közben a történet folyamatosan szövődik, sosem lehet teljesen befejezett (GARDNER 2016, 89–93. o.).

A metamodern kialakulásához a világot meghatározó globális trendek vezettek, amelyek hatnak a mindenkit körülvevő gazdasági struktúrákra, információk technológiákra, s közben a terrorizmus, az éghajlatváltozás mindenkinek az életére kihat. A metamodern szakít a 20. század tendenciáival, és megtestesíti a 21. századi ember sajátos útkeresését. Maga a *meta-* előtag is erre az útkeresésre utal, hiszen jelentése 'két dolog között', 'valamin túl'. „Azzal, hogy a metamodernizmus feltehetően túljutott a posztmodern irónia, a szkepticizmus és a dekonstrukció végtelen folyamatának zsákutcáján, új impulzusok adódnak a teológiai antropológia számára abban a folyamatos törekvésében,

⁴ Lásd ehhez: THOMA 2024.

⁵ A narratív identitás mögött lévő narratív gondolkodáshoz való kapcsolódás az egyháznak és a posztmodern embernek a találkozási, kapcsolódási lehetőségét hordozza magában. Siba Balázs hangsúlyozza, hogy a keresztény vallás nyelvezete narratív, a hit- és értékrendszerek, a világról alkotott elképzelések hagyományozása a narratív struktúra szerint történik. Az Ószövetséget tekintve Gerhard von Rad nyomán utal az eredeti bibliai elbeszélés karakterére. A narratív gondolkodás és a vallás kapcsolatának lényegét úgy fogalmazza meg a paradigmaticus gondolkodással szemben, hogy a narratív forma nem foglal mindent absztrakt tudományos rendszerbe, nem alkot feltétlenül kategóriákat. Megfér benne az is, ami megmagyarázhatatlan, amit nem lehet következtetésekkel igazolni. A végső igazságokat képekkel, metaforákkal fogalmazza meg. Ezért is lehetséges, hogy a vallásos ember az Istennel való kapcsolatát megértse, a helyét megtalálja a világban. (SIBA 2010, 76–77. o.)

hogyan az emberi állapotról, a másokhoz, a világhoz és Istenhez való viszonyról elmélkedjen. Úgy tűnik, hogy a keresztények és a metamodernista életszemlélet magukénak valló emberek között több lehetőség, kapcsolópont is lehet a párbeszédre és az együttműködésre, mind elméleti, mind gyakorlati szinten. Ezért a keresztények számára ez az új, izgalmas korszak paradigmaváltásként is felfogható.” (BARGÁR 2021, 11–12. o.)

A bibliai narratíva

A Biblia megértése életem át tartó kihívás lehet. Értelmezhetjük a bölcsesség forrásaként, érdekes történetek összességéként, archetipikus igazságok gyűjteményeként, erkölcsi iránymutatóként stb. Ezeknél azonban a Szentírás jóval több. Tartalmazza Isten kijelentéseként a világ egy igaz történetét a teremtéstől az új teremtésig. A Szentírásban bontakozik ki előttünk az a nagy dráma, amelyben Isten helyreállítja az emberrel a vele megromlott kapcsolatot.

„A Szentírásban elmondott isteni dráma története az egész világ története. Ez egy nyilvános igazság.” (WRIGHT 1992, 4. o.) Többféleképpen felosztható ez a dráma, a nagy történet, amely kibontakozik előttünk a Szentírásban. N. T. Wright az ötfelvonásos dráma metaforáját használja,⁶ Craig G. Bartholomew és Michael W. Goheen a hatfelvonásos felosztást tartja megfelelőnek. Ez utóbbi szerint ez a bibliai narratíva váza: a teremtés, a bűnbeesés, Izrael kiválasztása, Jézus eljövetele, az egyház korszaka és az új teremtés (BARTHOLOMEW–GOHEEN 2018, 21. o.). Az alábbi ábra szemlélteti ezt a felosztást (lásd a következő oldalon).

A nagy történet modellje segíthet koherensen szemlélni a Biblia szövegét s megérteni az egészben rejlő irányokat, Isten országának titkát. Valójában az egész történet Isten országa helyreállításáról, közénk jöveteléről, Isten uralmáról szól.

„Szinte valamennyi bibliai történet mintegy catena aureára⁷ van fölfűzve, de úgy, hogy a felnőtt olvasó számára egységes történetté alakítják, összefüggő narratívaként értelmezik. A puzzle kirakva. A Biblia nem különálló történetek sorozata, nincs törés, csak szövetség van, Isten hűségese és mindent legyőző szövetsége. A kulcsszó: helyreállítás. A kötet nagy érdeme, hogy rendkívül biblikus és mindenki számára építő. Arra tanít, hogy csakis ebben a kontextusban találhatjuk meg békességünket, helyes küldetéstudatunkat és reménységünket mind a jelenben, mind pedig eszkatologikus értelemben. Így válhat számunkra is a *Könyv*, e könyv által személyes, egyetlen nagy történetté.” (APOSTAGI 2022, 5. o.)

A nagy történet modellje természetesen csak egy a többféle lehetséges használható kép közül, de egyszerűsége, átfogó volta és megragadhatósága miatt segítség lehet Isten kijelentésének megértésében, a Bibliához való kapcsolódásban.

A gyermekkel való törődés része, hogy a vele foglalkozó felnőtt őszinte kíváncsisággal próbálja megismerni és megérteni a gyermekben formálódó narratívát az életről, saját magáról, az őt körülvevő világról, s ehhez kapcsolódóan mutatja be neki a nagy történetet, amelyben saját élettörténete is el van rejtve Krisztusban.

⁶ Wright a következő öt színre osztja a bibliai történetet: az első négy felvonás a teremtés, a bűnbeesés, Izrael és Jézus. Az Újszövetség alkotja az ötödik felvonás első jelenetét. Az egyháznak a jelenben az ötödik felvonást kell úgy élnie, hogy a Szentírás többi részére építi életét, működését.

⁷ Jelentése: aranylánc.

Gyermekvédelem

Végül tekintsünk rá arra, milyen módon foglalkozik a református közösség a gyermekvédelemmel. A vizsgált terület óriási, hiszen a gyermekek számára az egyházi közeg, a gyülekezeti közösség biztonsága alapfeltétel kell legyen, miközben a gyermekek optimális fejlődésének, életkorilag adekvát ellátásának és nevelésének biztosítása is a gyermekvédelem feladata. Itt most az intézményes keretéről, programokról szeretnék rövid áttekintést adni.

A református gyermekvédelemről elmondható, hogy intézményes keretek között is igyekszik tenni a gyermekekért, akármilyen nehézségben, kiszolgáltatott helyzetben legyenek is. Ezek a szempontok megjelennek református intézményeinkben is a gyermekekkel való foglalkozás során. Ezt a gyermekek védelméről szóló átfogó szakmai háttéranyag⁸ foglalja össze a legjobban, amelyet a Református Szeretetszolgálat készített el. Ebben így fogalmaznak: „A családok, a gyermekek biztonsága az egész társadalom ügye. Bármilyen, a gyermekek sérelmére elkövetett bántalmazás vagy bűncselekmény elfogadhatatlan. Mind a vér szerinti családban élő, mind pedig az állami gondoskodásban nevelkedő gyermekek esetében kiemelt figyelmet kell fordítani a bántalmazás megelőzésére.” (1. o.)

Az általános jogi háttér ismertetése mellett ez a szakmai anyag kitér a családjukban élő gyermekekre való odafigyelésre: jelzőrendszerként működik az iskola, a gyülekezeti közösség – igazából minden olyan tér, ahol a gyerekekhez lehet kapcsolódni. A bántalmazást és a veszélyeztettséget fel kell ismerni, ehhez meg kell erősíteni a jelzőrendszert. „A gyermekvédelmi jelzőrendszer preventív gyermekvédelmünk egyik alapköve, kiemelt jelentőséggel bír a gyermeki jogok érvényre juttatásában” (uo.) – fogalmaz a dokumentum.

A gyermek veszélyeztettségét észlelő jelzőrendszer négy szintjét különbözteti meg (helyi, járási, vármegyei, országos). Külön kitér az állami gondoskodásban és gyermekvédelmi gyámságban élő gyermekek helyzetének bemutatására is.

A Református Szeretetszolgálat gyermekvédelmi rendszere a következőképpen épül fel: „A Református Szeretetszolgálat a gyermekvédelem területén végzett tevékenysége önállóan alapított gyermek-

⁸ Református Szeretetszolgálat: *Szakmai háttéranyag. A gyermekek védelméről átfogóan.*

jóléti alapellátásokból (tanoda, Biztos Kezdet Gyerekház, családok átmeneti otthona), valamint gyermekvédelmi szakellátási feladatokból (gyermekotthon, lakásotthon, nevelőszülői ellátás) áll. [...] A Református Szeretetszolgálat gyermek- és lakásotthoni, valamint nevelőszülői ellátás, továbbá tanodai szolgáltatás esetében miniszter által kijelölt egyházi módszertani intézmény. Ekként a szolgáltatásokat útmutatókkal, iránymutatásokkal, valamint széleskörű szakmatámogatási eszköztárral segíti.” (Uo. 3. o.)

A gyermekvédelemben dolgozók munkáját szakmai műhelyekkel segítik (évente húsz alkalom), amelyekben nagy hangsúlyt kap a gyermekek bántalmazásának felismerése, kezelése, a protokollok betartására történő edukáció. A munkatársakkal való foglalkozás része, hogy „a Református Szeretetszolgálat a kötelező szakmai létszámon felül is foglalkoztat pszichológusokat, és pszicho-mentál teamet működtet. Ezen szakemberek részt vesznek a munkavállalók alkalmassági vizsgálatában, később pedig szakmai támogatásában.” (Uo.)

Statisztikai adatok

Néhány statisztikai adat a Református Szeretetszolgálat munkájáról (uo. 4. o.):

A Református Szeretetszolgálat közel négyezer fő gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekről gondoskodik. Harminckét férőhelyen nyújt gyermekotthoni, százhetvenkét férőhelyen lakásotthoni ellátást. Háromezer-hatszázkilencven férőhelyen biztosítanak nevelőszülői ellátást, illetve öt külső férőhelyen utógondozói ellátást. A gyermekvédelem rendszerében mintegy ezerháromszáz főt foglalkoztatnak, ebből ezeregyszázhet fő nevelőszülő.

1. táblázat. A Református Szeretetszolgálat által foglalkoztatott nevelőszülők és ellátott gyermekek száma

	Kelet-magyarországi Református Gyermekvédelmi Központ	Nyugat-magyarországi Református Gyermekvédelmi Központ	Összesen
Nevelőszülők száma	808	299	1107
Nevelőszülői ellátásban ellátott gyermekek száma	2761	929	3690
Gyermek- és lakásotthoni ellátásban ellátott gyermekek száma	156	48 + 5 külső férőhely	204 + 5 külső férőhely

Alapszükségletek

A gyermekvédelmi intézményi keretekre, de a gyermekekhez kapcsolódó bármilyen gyülekezeti vagy más egyházi intézményi keretre is igaz, hogy a gyermek egészséges felnőtté válásához alapszükségletei betöltését kell segíteni.

Klaus GRAWE pszichoterapeuta konzisztenciaelméleti modellje szerint az ún. alapszükségletek egyszerre vannak jelen egy élőlénynél, és a környezettel való interakciók alapján nyernek betöltést vagy sem (2004, 186. o.). Grawe hangsúlyozza, hogy az ember a többi élőlényhez hasonlóan konzisztenciára törekszik, és inkongruens (egymással ellentmondó, össze nem illő) hatások esetén törekszik

a konzisztens állapot helyreállítására. Az alapszükségletek azokat a kritériumokat definiálják, amelyek alapján egy pszichikai történet a konzisztencia erősítésére szolgál. Ha az alapszükségletek betöltődnek, az ember nagy valószínűséggel jól érzi magát, egészségesen működik (uo. 191. o.).

Grawe négy alapszükségletet határoz meg, amelyeknek betöltése a konzisztencia szempontjából elengedhetetlen: a tájékozódás és ellenőrzés (kontroll) alapszükséglete, a kellemes megszerzése/a kellemetlen elkerülése, a kötődés, valamint az önérték növelésének/védelmének szükséglete (uo. 189. o.).

Az emberi érzékelés már a születésünk előtt, a méhen belül elkezdődik, majd a születésünk után egyre többféle jel érkezik a környezetből, amelyeket értelmezni kell. A szükségletek betöltésének igénye is a kezdetektől jelen van, így a gyermekek testi-lelki jóllétének segítéséhez is ezek betöltésén keresztül lehet kapcsolódni (uo. 251. o.).

A négy alapszükséglet jelenlétét egyszerűen kell látnunk és ismernünk, hogy megértsük a gyermekek viselkedését, általános emberi motivációikat, hiszen e szükségletek betöltése motiváló erővel bír. Az elfogadó közegben tere lehet annak, hogy egy gyermek megkapja alapszükségeit betöltését, s közben másokra is kezdjen el odafigyelni. Lehetősége nyílik, hogy kipróbáljon más viszonyulásokat is, például azt, hogy milyen, amikor nem szükséges vagy nem olyan mértékben szükséges kompenzálni.

Összegzés

A református gyermekkép jelentős átfedésben van a többi keresztény felekezet gyermekekről alkotott elképzelésével. Egyéni hangsúlyait meghatározzák a református hitvallások teológiai hangsúlyai. Az oktatási intézményekben és a gyülekezeti közösségekben is szükséges lenne, hogy a mai gyermekek identitásalkotó narratíváihoz kapcsolódva tudjuk átadni az evangéliumot.

A Magyarországi Református Egyház közösségei jelzőrendszerként kell működjenek gyermekvédelmi helyzetekben, amely nem csupán a lelkipásztorok felelőssége, hanem minden felnőtté, aki kapcsolatba lép a gyermekekkel. Oktatási intézményeinkben erre kiépített jelzőrendszerek működnek. Emellett a Református Szeretetszolgálat lehetőségeihez mérten foglalkozik olyan gyermekekkel, akik különösen veszélyeztetett helyzetben vannak. A gyermekvédelem folyamatosan velünk lévő kérdés, amelyet napirenden kell tartanunk, mert Isten előtt felelősséggel tartozunk a ránk bízott legkisebbekért is.

A gyermekkor szerepe a felnőtté válásban különösen is abban van, hogy az általános emberi alapszükségletek betöltését milyen minőségben és módokon tapasztalhatja meg a gyermek. Ezen tapasztalatok által lehet képes felnőttként adekvátan betölteni saját szükségleteit és kapcsolódni mások szükségleteihez is.

Opening a Door to the Great Story of God

The Reformed view of childhood and the role of childhood in the process of growing up in a Reformed theological approach

- ▶ **Is there a distinctively Reformed view of children that is clearly distinguishable from the views of other Christian denominations on children? How do the framework curricula that define Reformed education see the child, and how can we truly relate to the world of children? What**

are the specific emphases of Reformed institutional child protection, what can be done to help children in our view to develop in a healthy physical and spiritual way?

Keywords: Reformed view of children / framework curriculum / narrative identity / The Big Story / child protection

Felhasznált irodalom

- A református hit- és erkölcsstan tantárgy helyi tanterve (9–12. évfolyam)*. Kézirat. Budapest, é. n. <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://refpedi.hu/documents/1581/GYUL17.doc&ved=2ahUKEwiD99WzuveLAXUkGhAIHQPYKMoQFnoECBUQAQ&usq=AOvVaw2wMTFkElzcvnc37xtb-xOvS>.
- APOSTAGI Zoltán 2022. A Biblia metanarratívája. *Confessio*, XLVI. évf. 3. sz. 105–109. o.
- BARGÁR, Pavol 2021. The Modern, the Postmodern, and the Metamodern? Reflections on a Transforming Sensibility from the Perspective of Theological Anthropology. *Transformation*, XXXVIII. évf. 1. sz. 3–15. o. <https://doi.org/10.1177/0265378820976944>
- BARTHOLOMEW, Craig G. – GOHEEN, Michael W. 2018. *A nagy történet. Hogyan találjuk meg a küldetésünket a Biblia elbeszélésében?* Ford. Kóczián Viktória. Budapest, Kálvin Kiadó.
- GARDNER, Lauren 2016. Metamodernism. A New Philosophical Approach to Counseling. *Journal of Humanistic Counseling*, LV. évf. 2. sz. 86–98. o. <https://doi.org/10.1002/johc.12026>
- GORBAI Gabriella Márta 2017. Vallásos nevelés és a gyermekkép alakulása a reformáció korában – Feladatok akkor és most. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai, Theologia Reformata Transylvanica*, LXII. évf. 1. sz. 174–184. o. <https://doi.org/10.24193/subbtref.62.1.15>
- GRAWE, Klaus 2004. *Neuropsychotherapie*. Hogrefe Verlag, Göttingen.
- HILL, Valerie J. – MACKEY, Thomas P. 2021. Embracing metaliteracy. Metamodern libraries and virtual learning communities. *College & Research Libraries News*, 82 évf. 5. sz. 219–222. o. <https://doi.org/10.5860/crln.82.5.219>
- IMRE Lajos 1912. *A gyermek vallása. Kísérlet a katechetika módszertanának valláslélektani megalapozására*. Róth Antal Könyvnyomdája, Hódmezővásárhely.
- JAKAB-SZÁSZI Andrea (szerk.) 2012. *A Magyarországi Református Egyház hit- és erkölcsstan kerettanterve*. 1. köt. Református Pedagógiai Intézet, Budapest.
- KÖVÉR Sándorné – PAPP Lászlóné – VÁRADI Gáborné 1998. *A református óvodai nevelés keretprogramja*. Református Köznevelési és Közoktatási Intézet, Budapest.
- MAKKAI Sándor 1912. *Bevezetés a személyiség paedagógiájába*. Steller Jenő és Társa Könyvsajtója, Kolozsvár.
- MAKKAI Sándor 1925. *Öntudatos kálvinizmus*. SDG, Budapest.
- NÉMETH Dávid 2012. *Pasztorálanthropológia*. L'Harmattan, Budapest.
- Református Szeretetszolgálat: *Szakmai háttéranyag. A gyermekek védelméről átfogóan*. Kézirat.
- SIBA Balázs 2010. *Isten és élettörténet*. Loisir, Budapest.
- SZABÓNÉ LÁSZLÓ Lilla 2015. *Gyermekeológia*. PhD-értekezés (KRE HTK). Kézirat. Budapest.
- THOMA László Róbert 2024. Az identitás fejlődésének modelljei a bibliai narrativa tükrében. In: Furkó Péter et al. (szerk.): *Folytonosság és változás – vallási és nemzeti identitás régen és most*. L'Harmattan Kiadó, Budapest.
- WRIGHT, N. T. 1992. *New Testament and the People of God*. Fortress Press, Minneapolis.